

პროტოკოლი N4 ტუბერკულოზის მკურნალობით გამოწვეული გვერდითი მოვლენების მართვა

მიზანი:

- ტუბერკულოზის მკურნალობის მეთვალყურეობა;
- დანიშნული მედიკამენტების უწყვეტი მიღების მონიტორინგი;
- მედიკამენტების გვერდითი მოვლენების დროული ამოცნობა და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება;
- თანმხლები დაავადებების დროული ამოცნობა და შესაბამისი ზომების მიღება;
- რეზისტენტული ტუბერკულოზის განვითარების რისკის შემცირება;
- პაციენტისთვის საუკეთესო გამოსავლის მიღწევა.

სამიზნე ჯგუფი: ტუბერკულოზით დაავადებული ყველა პაციენტი, რომელთაც უტარდებათ მკურნალობა ამბულატორიულად და ჰოსპიტალში.

ვისთვის არის პროტოკოლი განკუთვნილი: პროტოკოლი განკუთვნილია ჰოსპიტალური და ამბულატორიული სექტორის პრაქტიკოსი ექთნებისთვის.

სამედიცინო დაწესებულებაში პროტოკოლის გამოყენების პირობები: პროტოკოლის გამოყენება აუცილებელია ყველა იმ დაწესებულებაში, სადაც მკურნალობენ და სამედიცინო მეთვალყურეობას გადიან ტუბერკულოზით დაავადებული პაციენტები.

საჭირო აჭურვილობა:

- შესაბამისი დოკუმენტაცია;
- საწერი კალამი;
- რესპირატორი (N95, FFP2 ან FFP3);

პროცესის თანმიმდევრობა:

1. გაიკეთეთ რესპირატორი (იხ. ინდივიდუალური დაცვის საშუალებების გამოყენების პროტოკოლი)
2. მოამზადეთ შესაბამისი დოკუმენტაცია
3. გადაამოწმეთ პაციენტის ვინაობა (გვარი, სახელი, ისტორიის #)
4. დაიცავით პაციენტის პრივატულობა/კონფიდენციალობა
5. შეაფასეთ პაციენტი დანიშნული მედიკამენტების გვერდით მოვლენებზე, ყურადღება გაამახვილეთ გვერდითი მოვლენების ამსახველ სიმპტომებზე (იხ. დანართი 1 და დანართი 2);
6. თუ პაციენტს აღენიშნება რომელიმე მედიკამენტის გვერდითი მოვლენა, იმოქმედეთ შესაბამისად (იხ. დანართი 1 და დანართი 2)
7. შეავსეთ შესაბამისი დოკუმენტაცია
8. მოიხსენიეთ რესპირატორი /იხ. ინდივიდუალური დამცავი საშუალებების გამოყენება (სამედიცინო დაწესებულებაში, სადაც მკურნალობენ და სამედიცინო შემოწმებას გადიან ტუბერკულოზით დაავადებული და/ან მასზე საექვო პაციენტები) პროტოკოლი
9. დაიბანეთ ხელები (იხ. ხელის ჰიგიენური წესით დაბანის პროტოკოლი)
10. პროცედურის მსვლელობის დროს შექმნილი ნებისმიერი პრობლემის შესახებ შეატყობინეთ ზემდგომ პერსონალს

ტუბერკულოზის საწინააღმდეგო I რიგის მედიკამენტების გვერდითი მოვლენები და მათი გადაჭრის გზები

	ყველაზე ხშირი გვერდითი მოვლენები	ჩარევა
ყველა	ალერგიული რეაქცია: <ul style="list-style-type: none"> • ცხელება • ქავილი • გამონაყარი • სუნთქვის გაძნელება (იშვიათად) 	თუ აღინიშნება სუნთქვის გაძნელება, საჭიროა დაუყოვნებელი ჩარევა და კონსულტაცია მკურნალ ექიმთან, ყოველთვის გადაამოწმეთ, რომელ სხვა მედიკამენტთან ერთად შეიძლება ტუბსაწინააღმდეგო პრეპარატების გამოყენება და რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს მათ ერთდროულად მიღებას
იზონაზიდი	ჰეპატიტები: <ul style="list-style-type: none"> • მუცლის ტკივილი • გულისრევა/ღებინება • დაღლილობა • მადის დაკარგვა • სიყვითლე 	თუ ღვიძლის ფერმენტები (ALT/AST) მომატებულია: <ul style="list-style-type: none"> • ფერმენტების დონის მონიტორინგი • მედიკამენტის შეცვლა (მკურნალი ექიმი)
	დისკომფორტი კუჭის არეში	თუ ღვიძლის ფერმენტების ნორმაშია: <ul style="list-style-type: none"> • მედიკამენტის მიღება საკვებთან ერთად • ექიმმა შეიძლება დანიშნოს ღებინების საწინააღმდეგო მედიკამენტი
	დაღლილობა	თუ ღვიძლის ფერმენტები ნორმაშია: <ul style="list-style-type: none"> • შეცვალეთ მედიკამენტის მიღების დრო • ძირითადად თვითმოგვარებადია მკურნალობის დაწყებიდან ერთი თვის განმავლობაში
	ხელის და ფეხის თითებში ჭიანჭველების ცოცვის შეგრძნება	ექიმი ზრდის B6 ვიტამინის დოზას
რიმფამპიცინი	ღვიძლის გაღიზიანება: <ul style="list-style-type: none"> • მუცლის ტკივილი • გულისრევა/ღებინება • დაღლილობა • მადის დაკარგვა • სიყვითლე 	თუ ღვიძლის ფერმენტები (ALT/AST) მომატებულია: <ul style="list-style-type: none"> • ფერმენტების დონის მონიტორინგი • მედიკამენტის შეცვლა (მკურნალი ექიმი)
	დისკომფორტი ეპიგასტრიუმში	თუ ღვიძლის ფერმენტების ნორმაშია: <ul style="list-style-type: none"> • მედიკამენტის მიღება საკვებთან ერთად • ექიმმა შეიძლება დანიშნოს ღებინების საწინააღმდეგო მედიკამენტი
	დაღლილობა	თუ ღვიძლის ფერმენტების ნორმაშია: <ul style="list-style-type: none"> • შეცვალეთ მედიკამენტის მიღების დრო • ძირითადად თვითმოგვარებადია მკურნალობის დაწყებიდან ერთი თვის განმავლობაში
	ბიოლოგიური სითხეების (გრემლი, შარდი, ოფლი) შეფერვა ნარინჯისფრად	ფერის შეცვლა ნორმალურია: <ul style="list-style-type: none"> • გააფრთხილეთ პაციენტი • დასვრის რბილ კონტაქტურ ლინზებს <p>სიფრთხილე გამოიჩინეთ კონტრაცეპტივებთან, შაქრიანი დიაბეტის სამკურნალო ზოგიერთ მედიკამენტთან და სხვა პრეპარატებთან. მალიან ბევრ მედიკამენტს ახასიათებს ურთიერთქმედება რიმფამპიცინთან</p>
პირაზინამიდი	ღვიძლის გაღიზიანება: <ul style="list-style-type: none"> • მუცლის ტკივილი • გულისრევა/ღებინება • დაღლილობა • მადის დაკარგვა • სიყვითლე 	თუ ღვიძლის ფერმენტები (ALT/AST) მომატებულია: <ul style="list-style-type: none"> • ფერმენტების დონის მონიტორინგი • მედიკამენტის შეცვლა (მკურნალი ექიმი)
	დისკომფორტი კუჭის არეში	თუ ღვიძლის ფერმენტები ნორმაშია: <ul style="list-style-type: none"> • მედიკამენტის მიღება საკვებთან ერთად • ექიმმა შეიძლება დანიშნოს ღებინების საწინააღმდეგო მედიკამენტი
	დაღლილობა	თუ ღვიძლის ფერმენტები ნორმაშია: <ul style="list-style-type: none"> • შეცვალეთ მედიკამენტის მიღების დრო <p>ძირითადად თვითმოგვარებადია მკურნალობის დაწყებიდან ერთი თვის განმავლობაში</p>
	ტკივილი სახსრებში და/ან პოდაგრა	დამოკიდებულია სიმწვავეზე. საჭიროა მედიკამენტის შეცვლა

ექსპერტული	<p>მხედველობის ცვლილება</p> <ul style="list-style-type: none"> • მხედველობის სიმახვილე • ფერების აღქმის დარღვევა 	<p>ექიმის მიერ მედიკამენტის შეცვლა.</p> <p>არ არის რეკომენდებული ბავშვებში, რომლებშიც შეუძლებელია მხედველობის ცვლილებების მონიტორინგი</p>
------------	--	---

ტუბერკულოზის საწინააღმდეგო II რიგის მედიკამენტების გვერდითი მოვლენები და მათი გადაჭრის გზები

ყველაზე ხშირი გვერდითი მოვლენები	ჩარევა
ამინოგლიკოზიდები - კანამიციდი, ამიკაცილი	<ul style="list-style-type: none"> • ოტოტოქსიურობა • ნეიროტოქსიურობა • თავბრუსხვევა <p>თუ სხვა მედიკამენტებთან ერთადაა დანიშნული, მაგ: ეთიონამიდი, ფტორქინოლონები და/ან პირაზინამიდი, რომლებსაც ასევე ახასიათებს თავბრუსხვევა, რიგრიგობით უნდა მოხდეს მედიკამენტებზე დაკვირვება</p>
კაპრეომიცილის ინექცია	<ul style="list-style-type: none"> • ტკივილი ინექციის ადგილას • შრატში და შარდში კრეატინინის მომატება, ჰიპოკალემია, ჰიპოკალცემია, ჰიპომაგნეზემია • ნეფროტოქსიურობა • ჰიპერმგრძობელობა: დერმატიტი, ცხელება • აზოტემია, პროტეინურია • ოტოტოქსიურობა • ნერვ-კუნთოვანი მახლოკრებელი მოქმედება • სტერილური აბსცესი <p>ექთან ვალდებულია მიაწოდოს ექიმს ინფორმაცია</p>
ფტორქინოლონები - ოფლოქსაცინი, ლევოფლოქსაცინი	<p>გასტროინტესტინალური სიმპტომები:</p> <ul style="list-style-type: none"> • დიარეა • გულისრევა • ტკივილი მუცელში <p>ექთან ვალდებულია ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია ექიმის მიერ ღებინების პრევენციისათვის რეკომენდებულია პროტონული ტუმბოს და H2 რეცეპტორების ინჰიბიტორების გამოყენება მედიკამენტის მიღებიდან 1 საათით ადრე. როგორც წესი, ანტაციდები არ გამოიყენება ფლუოროქინოლონების მიღების წინ, რადგან ისინი აქვეითებენ ამ უკანასკნელის შეწოვას; თუ პაციენტს აღენიშნება ძლიერი ღებინება, მაშინ საჭიროა ჰიდრატაციის მონიტორინგი და საჭიროების შემთხვევაში რეჰიდრატაცია;</p> <p>თუ ღებინება მაინც არ წყდება, სასურველია მედიკამენტის მოხსნა დროებით, რათა არ გაიპაროს სხვა სერიოზული დაავადების სიმპტომები მაგ. როგორცაა ჰეპატიტი</p>
ფტორქინოლონები - ოფლოქსაცინი, ლევოფლოქსაცინი	<p>ცენტრალური ნერვული სისტემა:</p> <ul style="list-style-type: none"> • თავბრუსხვევა <p>ექთან ვალდებულია ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია თუ სხვა მედიკამენტებთან კომბინაციაშია დანიშნული, მაგ: ეთინამიდი, ამინოგლიკოზიდები და/ან პირაზინამიდი, რომლებსაც ასევე ახასიათებს თავბრუსხვევა, ექიმის გადაწყვეტილებით რიგრიგობით უნდა მოხდეს მედიკამენტებზე დაკვირვება</p>
ფტორქინოლონები - ოფლოქსაცინი, ლევოფლოქსაცინი	<ul style="list-style-type: none"> • კრუნჩხვები <p>ექთან ვალდებულია ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია კრუნჩხვების განვითარების შემთხვევაში ექიმი დაუყოვნებლივ ხსნის მედიკამენტს და პაციენტი იზავენება ნევროპათოლოგთან კონსულტაციაზე</p>
ფტორქინოლონები - ოფლოქსაცინი, ლევოფლოქსაცინი	<p>ფოტოტოქსიურობა და ფოტოსენსიტიურობა</p> <p>ექთან ვალდებულია ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია ექიმის მიერ მედიკამენტის შეცვლა, ოფთალმოლოგის კონსულტაცია</p>
ფტორქინოლონები - ოფლოქსაცინი, ლევოფლოქსაცინი	<ul style="list-style-type: none"> • მყესების ანთება - ტენდინიტი • მყესების დაზიანება - ტენდინოპათია • ნეფროტოქსიურობა • გამონაყარი კანზე • კარდიოტოქსიურობა <p>ექთან ვალდებულია ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია</p>
ფტორქინოლონები - ოფლოქსაცინი, ლევოფლოქსაცინი	<ul style="list-style-type: none"> • ართრალგია <p>ექიმი ნიშნავს ანთების საწინააღმდეგო არასტეროიდებს, იმ შემთხვევაში თუ ტკივილი სახსრებში ისევ გრძელდება ან მდგომარეობა გაუარესდა, მაშინ ფტორქინოლონების დოზას ან შეამცირებს და/ან საერთოდ მოხსნის</p>

<p>თიონამიდეები: ეთიონამიდი და პროთიონამიდი</p>	<p>ყველაზე ძნელად ასატანი მედიკამენტებია. ხშირია:</p> <p>გასტროინტერსტინალური დარღვევები: ღებინება, გაძლიერებული სალივაცია, ანორექსია, გულისრევა, მეტალის გემო პირში, გოგირდისმაგვარი სუნით ბოყინიშედარებით იშვიათია:</p> <p>ფსიქოზური რეაქციები: ჰალუცინაციები და დეპრესია, თავბრუსხვევა, გაბრუება, თავის ტკივილი, ორთოსტატიული ჰიპოტენზია და ასთენია.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ჰიპოგლიკემია • ჰეპატიტი • გინეკომასტია, მენსტრუალური ციკლის დარღვევები • იმპოტენცია • აკნე, ჰიპერმგრძნობელობა • ალოპეცია, დერმატიტი, ჰიპოთირეოზი • პერიფერიული და ოპტიკური ნეიროპათია • პელაგრას მსგავსი სინდრომი • თრომბოციტოპენია, პურპურა 	<p>ექთანი ვალდებულია შეაფასოს პაციენტი მედიკამენტის გვერდით მოვლენებზე და ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია</p>
<p>ციკლოსერინი ან ტერიზიდონი</p>	<p>ხშირია: ნეიროტოქსიური რეაქციები: თავბრუ, მეტყველების მოშლა, კონვულსიები, თავის ტკივილი, ტრემორი, ინსომნია, გონების დაბინდვა, დეპრესია და ქცევის დარღვევა</p> <p>შედარებით იშვიათია: გენერალიზირებული ჰიპერმგრძნობელობა ან ჰეპატიტი</p> <p>ფოლიუმის მჟავის და ვიტ. B12 დეფიციტური ანემია, მეგალობლასტური და სიდერობლასტური ანემია.</p> <p>სუიციდი, დამოკიდებულია დოზაზე.</p> <p>გამონაკლის შემთხვევებში: გულის უკმარისობა</p>	<p>ექთანი ვალდებულია შეაფასოს პაციენტი მედიკამენტის გვერდით მოვლენებზე და ექიმს მიაწოდოს შესაბამისი ინფორმაცია</p>

წყარო:

Directly Observed Therapy (DOT) Manual for Tuberculosis Programs in British, Columbia 2011
 Treatment and Prevention of Multidrug-Resistant Tuberculosis. 2009